

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію *Слободянюк Ольги Леонідівни*

«Освітній діалог як чинник становлення соціального інтелекту майбутніх педагогів», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія»

Серйозні трансформації, яких зазнає сьогодні українське суспільство, соціально-освітні перетворення, концепція Нової української школи, необхідність зміни ролей педагога та всього освітнього персоналу відповідно диктують нові вимоги і до професійної підготовки майбутніх педагогів. Сьогодні освітнє середовище усіх рівнів має здійснити своєрідну еволюцію, пройти шлях від місця, де навчаються та навчають до простору, в якому створюється середовище, сприятливе для того, щоб учитись та вчити, а разом із тим і взаємодіяти, спілкуватися та, зрештою, бути. Адже, як зазначає Г.К.Радчук, суть освіти «...у створенні «образу світу і свого власного образу у цьому світі», а не лише у засвоєнні певного дидактично перетвореного професійного досвіду». Відтак, педагогу недостатньо опанувати методику викладання і знати зміст свого предмету. Сучасному педагогу вкрай важливо бути метакогнітивно активним, бути уважним та чутливим до ментального здоров'я інших суб'єктів освітнього процесу, тобто він має володіти необхідними м'якими навичками, більшість із яких знаходять вираження в такому утворенні як соціальний інтелект.

В означеному контексті кваліфікаційне докторське дослідження Слободянюк Ольги Леонідівни викликає живий інтерес та чималі очікування, що, зрештою, цілком справджуються, оскільки привели здобувачку до важливих результатів – добротної самодостатньої праці про освітній діалог як чинник становлення соціального інтелекту майбутніх педагогів у процесі їхньої професійної підготовки.

Аналіз змісту дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що вона має послідовну структуру, охоплює основні складові досліджуваної проблеми, розкриває всі етапи дослідницького пошуку, його основні теоретичні та практичні результати.

Зміст першого розділу дисертації («Теоретико-методологічна розробка проблеми соціального інтелекту на сучасному етапі розвитку науки») переконує у достатньо глибокому та розлогому вивченні дисертанткою теоретико-методологічних засад і семантичного поля досліджуваної проблеми соціального інтелекту в сучасній психологічній науці та практиці. Зокрема, проаналізовано сутнісні характеристики соціального інтелекту майбутнього фахівця у психологічному дискурсі; з'ясовано та розкрито сутність соціального інтелекту майбутнього педагога як інтегральної властивості, що визначає його професійну спрямованість, розкривається в ефективній діалогічній взаємодії та забезпечує процес цілісного становлення особистості майбутнього педагога як суб'єкта професійної діяльності; визначено критерії та виокремлено відповідні компоненти соціального інтелекту майбутніх педагогів: мотиваційно-ціннісний (професійна спрямованість особистості), когнітивний (соціальні знання та уміння), інтерперсональний (комунікативно-діалогічні вміння) та соціально-рефлексивний (рефлексивність). Обґрунтовано важливість діалогізації освітнього середовища та її вплив на становлення соціального інтелекту майбутнього педагога.

Поряд з ґрунтовним аналізом і переосмисленням вітчизняної і закордонної літератури з теми дослідження, у другому та третьому розділах дисертації представлено багате емпіричне та експериментальне дослідження. Кількість і багатоплановість застосованого методичного інструментарію вражає, математико-статистична обробка даних здійснена на високому фаховому рівні, матеріали емпіричного дослідження подано у належному обсязі, з високим рівнем систематизації, аналізу та узагальнення. Інтерпретація отриманих коефіцієнтів та показників не викликає заперечень.

Весь цей масив інформації добре структуровано, що дозволяє читачу ґрунтовно розібратися у методиці, організації, результатах дослідження, їх зв'язку зі знахідками інших науковців.

Другий розділ праці («Емпіричне дослідження особливостей розвитку соціального інтелекту майбутніх педагогів») присвячено висвітленню методичних засад емпіричного дослідження особливостей розвитку соціального інтелекту у майбутніх педагогів, а також рівня усвідомлення ними необхідності використання освітнього діалогу в процесі навчання. Авторкою виокремлено показники соціального інтелекту майбутніх педагогів, обґрунтовано зміни емпіричного дослідження та спосіб їх вимірювання. Узагальнення емпіричних показників соціального інтелекту майбутніх педагогів дозволило авторці виокремити та охарактеризувати три рівні його розвитку: низький, середній та високий. Проведений факторний та множинний регресійний аналізи дали можливість визначити найбільш вагомі психологічні чинники, які впливають на розвиток соціального інтелекту майбутніх педагогів. Так, за допомогою факторного аналізу виокремлено такі чинники: відкритість до нового досвіду, соціальна спрямованість, соціальна адаптивність, рефлексивність, діалогічність. Результати множинного регресійного аналізу уможливили виокремлення чотирьох предикторів, що продемонстрували статистично надійну вірогідність впливу діалогічності особистості на розвиток соціального інтелекту, за якими було побудовано чотирьох-факторну кореляційно-регресійну модель (діалогічна орієнтація, ціннісні орієнтації, спонтанність та синергія).

У третьому розділі («Психологічне забезпечення становлення освітнього діалогу як чинника розвитку соціального інтелекту у майбутніх педагогів») обґрунтовано структурно-функціональну модель становлення соціального інтелекту студентів – майбутніх педагогів, а також представлено програму розвитку соціального інтелекту майбутніх педагогів у процесі їхньої професійної підготовки та результати її апробації на вибірці студентів –

майбутніх педагогів. Особливий акцент у програмі зроблено на використанні освітнього діалогу як процесуально-цілісної форми активного навчання, особливого діалогічного простору фасилітативної підтримки, як форми суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу.

Враховуючи вище зазначене, можна стверджувати, що представлена дисертація Ольги Леонідівни Слободянюк відзначається науковою новизною та виразним практичним значенням; мети дослідження досягнуто, завдання виконано; висновки чіткі й обґрунтовані і відображають своєю чіткістю ясність мислення дисертантки. Варто окремо відзначити масштабність дослідження, наявність належної кількості публікацій, в яких представлено основні результати дослідження, одержані на різних етапах його реалізації. Основні матеріали дисертації висвітлені у 15 публікаціях: 3 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у закордонних періодичних виданнях, 1 публікація у колективній монографії, 9 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. Усі публікації авторки відповідають змісту дисертаційної роботи.

Структура дисертації та її обсяг відповідають вимогам МОН України щодо дисертацій докторів філософії. Основний зміст дисертації викладено на 230 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 39 таблиць та 22 рисунки.

Дисертаційна праця О.Л.Слободянюк є підсумком самостійних досліджень і не містить ознак порушення норм академічної доброчесності. У разі використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел інформації в дисертації наявні посилання на них, що відповідає нормам законодавства про авторське право й суміжні права. Анотація поданого дисертаційного дослідження чітко характеризує зміст роботи, відображає її дослідницький апарат, наукову новизну та практичне значення. Зміст анотації не містить інформації, яка була б відсутня у тексті дисертації.

Звісно, робота викликає жвавий інтерес і заохочує до подальшого осмислення, тож окреслимо ті аспекти дослідження, що видаються дискусійними:

- 1) низка дослідників (Д. Гоулман, Л. Журавльова, М. Шпак та ін.) у структурі соціального інтелекту виділяють емоційний інтелект, як основу для розвитку першого. Такої ж позиції початково притримується і дисертантка, зазначаючи на с.53, що «...емоційний інтелект (більшість його компонентів) є складником соціального інтелекту, як більш широкого та складного поняття». Однак, серед структурних компонентів соціального інтелекту майбутніх педагогів авторка не виокремлює емоційний інтелект, а розглядає його як елемент когнітивного компоненту. У роботі не вистачає коментарів щодо цього;
- 2) емпіричне дослідження охоплює достатньо об'ємну вибірку майбутніх педагогів – студентів 1-2 та 5 курсів. Водночас, на нашу думку, доречно було би залучити до емпіричного дослідження також і студентів 3-4 курсів, оскільки саме на 3-4-й роки навчання припадає основний відсоток професійно-орієнтованих дисциплін. Це дозволило б більш цілісно простежити процес становлення соціального інтелекту майбутніх педагогів;
- 3) на жаль, сучасна психологія все ще страждає через відсутність єдності в термінології та використанні окремих понять, що часто призводить до неточного та неоднозначного розуміння багатьох процесів. Не позбавлена цієї проблеми і аналізована праця. Зокрема, мова йде про поняття «чинник» та «засіб». Так, в одному випадку освітній діалог розглядається як *чинник* становлення соціального інтелекту майбутніх педагогів, в іншому – як *засіб* (наприклад, назва п.3.1 «Концептуальні засади становлення соціального інтелекту майбутніх педагогів *засобами* освітнього діалогу»). Цікаво було би почути коментар здобувачки щодо цього.

Втім, висловлені зауваження не применшують цінності роботи, скоріше ведуть до розгортання нової наукової дискусії. Внесок дослідження у цілісне осмислення становлення та розвитку соціального інтелекту майбутніх педагогів не викликає жодних сумнівів. Дослідження є самобутнім, затребуваним, перспективним. Наукова новизна результатів дослідження полягає у поглибленні й розширенні наукових уявлень про зміст, структуру, показники, рівні розвитку, психологічні чинники та психолого-педагогічні умови становлення соціального інтелекту майбутніх педагогів за допомогою освітнього діалогу у процесі професійної підготовки. Розроблено та обґрунтовано структурно-функціональну модель становлення соціального інтелекту у студентів – майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки та апробовано розвивальну програму «Культура професійного спілкування» у формі освітнього діалогу.

Після проведеного аналізу можемо стверджувати, що дисертаційне дослідження Слободянюк Ольги Леонідівни «Освітній діалог як чинник становлення соціального інтелекту майбутніх педагогів» відповідає усім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії» (Постанова КМУ № 44 від 12.01.2022 р.), що висуваються до праць цього кваліфікаційного рівня, а здобувачка – Слободянюк Ольга Леонідівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології

Національного університету «Острозька академія»

Матласевич
Оксана МАТЛАСЕВИЧ

ПІДПИС *Матласевич О. В.*
ПІДТВЕРДЖУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА» *М. С. Матласевич*